

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXII/1—2

БЕОГРАД
1976

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXII (нова серија)

Св. 1—2

САДРЖАЈ

Белић о „Нашем језику“ и нашим задацима (Уз стогодишњицу рођења Александра Белића, оснивача и првог уредника часописа „Наш језик“) (приредила ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	3—7
Иако неопходна, ревизија нормe књижевног језика треба да се врши опрезно (МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ)	8—14
Један половично објашњен суфикс српскохрватски (РАДОСАВ БОШКОВИЋ)	15—17
Прилог нормирању ријечи оријенталног поријекла у нашем језику (АСИМ ПЕЦО)	18—23
Турске позајмице неосманског порекла (др МИЛАН АДАМОВИЋ, Гетинген)	24—34
О упрошћавању сугласничких скупова <i>сѣн, зѣн, шѣн, жѣн</i> у придевским облицима (МИЛИЦА ВУЈАНИЋ)	35—42
О промени и непроменљивости бројева	
(1) Деклинабилност и индеклинабилност бројева <i>два, три, четири</i> (ГОЈКО КРАЉЕВИЋ, Сарајево)	43—52
(2) Променљивост бројева 2—4 у штокавским говорима (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	52—56
(3) Неки подаци и ставови о променљивости бројева (припремила МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ)	56—63
Текућа питања језичке културе	
Речник САНУ као путоказ за правилан однос према туђицама (МИЛОСАВ ТЕШИЋ)	64—67
Старање француског радија и телевизије о језичкој култури (ДРАГАНА МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ)	68—69
Утицај радија, телевизије и других новинарских служби на језичку културу (МИТАР ПЕШИКАН)	69—76
Питања и одговори (Индивидуалне речи, Писање великог слова у називима с двоструком одредбом — МИЛИЦА ВУЈАНИЋ; Герек или Гјерек, Улица Тадеуша Кошћушког или Тадеуша Кошћушка, Транскрипција пољског <i>гз</i> , Како транскрибовати руска презимена на <i>-нин</i> — ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ)	76—79

Х р о н и к а

Девета књига Речника САНУ (ЗОРКА ГОЛУБОВИЋ-СТАНОЈЧИЋ)	80
Научни скуп посвећен Даничићевом јубилеју у организацији САНУ и ЈАЗУ (МИЛОРАД СИМИЋ)	81—82
Дисертације са сербокроатистичком тематиком у СССР-у (МАРИЈА-НА КИРШОВА, Москва)	82—85

С п о м е н и

Берислав Николић	86—91
-------------------------------	-------

ЈЕДАН ПОЛОВИЧНО ОБЈАШЊЕН СУФИКС СРПСКОХРВАТСКИ

То је суфикс *ac* — Скок вели искључиво штокавски (а ми до-
дајемо: и типично народни и фамилијарни) у образовањима типа:
Būrāc — nomen proprium, *glūhāc* — homo surdus, *gōlāc* — miles
utroneus, *pūhāc* — glis, *sřndāc* — capreolus, *crvëndāc* — mottacila
rubecula, *zelēmbāc* — lacerta viridis (Д а н и ч и ћ, Основе 229—230,
Miklosich, Stammbildungslehre 187, sub ašть).

Једни држе да је *-ac* наш суфикс, и изводе га из *atiō*. Тако,
на пример, Vo n d r á k, Vergleichende Grammatik² I 597 и Б е л и ћ,
Наука о грађењу речи 123. Други — да је он грчки суфикс — антро-
понимски и деминутивни *-aki* < *akēs*, и изводе га из њега. Тако,
на пример, Skok, Etimologijski rječnik I 7 и Vaillant, La
formation des noms 524.

Ко је у праву?

Делимично — и једни и други. У примерима *Dimitrać*, *Nikolać*,
Janać (Н о в а к о в и ћ, Српски поменици), *-ac* ће бити свакако
грчке провенијенције. Али у В у к о в и м примерима не мора
бити — бар у свима — тога порекла. Ту је могао постати и на други
начин. Да покажемо — који.

Прво, Вуково лично име *Burać* — које је Даничић у Рјечнику
(I 739) оставио необјашњено — не може се одвојити од средњо-
вековног хипокористика (попъ) *Burja* у дечанској хрисовуљи (I, 23).
Оба су та имена — у основи — хипокористици од *Budislavъ*, *Bu-
dimirъ* (исп. покрајинске надимке — хипокористике: *Muro* < *Muti-
mirъ*, *Turo* < *Tugomirъ*, *Joro* < *Jovan*, *Toro* < *Tolislavъ*, *Baro* < *Vaji-
slavъ*, *Puro* < *Punošъ*, *Puniša*, *Putislavъ*), само је прво примарни
хипокористик проширен суфиксом сугласником *ć*, а друго секун-
дарни хипокористик изведен од хипокористика — деривата
Burjanъ < *Bura* + *janъ* (где је *-janъ* перинтегрисано из односа *Bra-
janъ* : *Bra-tislavъ*).

И друго, у средњовековним текстовима — турским катастрима
(Ш а б а н о в и ћ, Турски извори за историју Београда I, 1) —
налазимо и досад незапажена имена (хипокористике) на *-oć*: *Dragoć*,
Vukoć, *Mihoć* (поред *Radać*, *Vukać*, *Milać*, *Dobrać*).

Како год окренемо, ти су хипокористици, типа *Vukoć*, могли постати само на један начин: додавањем хипокористичнога *ć* — из категорије *Mić* (<Miloslavъ), *Beć* (<Berislavъ), *Vlač* (<Vladislavъ) — готовим хипокористцима *Drago*, *Vuko*, *Miho*.

Излази — као несумњиво — хипокористици типа *Burać*, *Vukoć* постали су секундарним дометањем хипокористичкога *ć* готовим и класичним хипокористцима типа *Bura*, *Vuko*.

Наравно, језик није стао на томе. Путем перинтеграције — вечито активне — код имена *Burać*, *Vukoć* издвојени су — из односа *Burać* : *Bur*, *Burjan*, *Buraš*, *Burađ*, *Buran*, *Bura*, *Buren* и *Vukoć* : *Vuk*, *Vukoje*, *Vuksan*, *Vukoslavъ* — суфикси *-ać* и *-oć* (исп. *Kosanoć* < *Kosan*+*oć* у повељи кнеза Лазара Раваници из 1381 — MS 199), који су брзо прешли оквира антропонимијске употребе и почели се преносити и на апелативе хипокористичкога лика. Тако смо добили (да останемо на Вуковим примерима): од *lipso*, *lipsa* (: lipsonja) — *lipsać*, од *glúho*, *glúha* (: gluhonja) — *glúhāć*, од *púha*, *púha* (хипокористик од *puh*) — *púhāć*, од *góla*, *gólo* (: golonja) — *gólāć*.

Образовања *srndać*, *crvendać*, *zelembać* нису нарочито јасна — по своје основне суфиксу. Ми их објашњавамо овако.

srndać — то је изведеница од придева *srnъ*, *-a*, *-o* (сачуваног у топониму *Sřndō*, Црна Гора) проширенога основним суфиксом — апелативним и антропонимским (исп. наша средњовековна имена *Borde* < *Bor-d-e* < *Borislavъ*, *Ražda* < *Raš-d-a* < *Radoslavъ*, *Perdo* < *Per-d-o* < *Petar*, *Bojdan* < *Boj-d-a-n* < *Bogoslavъ*, *Boždin* < *Bož-d-in* < *Božidarъ*, *Čardo* < *Čar-d-o* < *Časlavъ*, *Đurdo* < *Đur-d-o* < *Đuro*) — *ъd* > *d*. Имали смо, према томе, хипокористик — апелатив *srnda*, *srndo*, коме је дометнуто антропонимско хипокористичко *-ać*. *crvendać* је постао на исти начин: од придева *crvenъ*, *-a*, *-o* помоћу суфикса (*ъ*)*d* и дометањем антропонимскога *-ać*.

zelenbać је нешто друго. Он је своје основно *-ba* добио преко антропонимā. Исп. помен *rgorgium Zēlēn*, ген. *Zēlēna* у Црној Гори, поред кога је постојао — или могао постојати — и облик *Zelenba* (< *Zelen-ъba*), као што показују наша средњовековна имена типа *Radoba* < *Rado+ba*, *Radbalj* < *Rad+ba+alj*, *Đurban* < *Đur+ba+anъ* итд. *zelenbać* је, према томе, постао ширењем суфикса *-ba* (< *ъba*) из антропонима на апелативе. Наравно, првобитном *zēlēnba* (> *zelemba*) и овде је дометнуто антропонимско хипокористичко *-ać*.

Акцентске прилике код речи на *-ać* не уносе ни најмању сумњу у наше објашњење. Прво, познато је — код хипокористика свака деривација мења акценат основних речи. Друго, није овде искључен ни наслон ове категорије на *ić* — категорију: *Mārkīć*, *Jānkīć*, *pōrić*,

b̀zić. И треће, за имена на *-oć* ни онако не знамо како су се изговарала.

И тако, наш суфикс *-ać* може бити и грчкога порекла (<*aki*) — такав је у свима грчким именима која су (с деминутивним ликом на *aki*) ушла у наше источне дијалекте; и нашега порекла — такав може бити у свима нашим именима (и речима) у којима је добијен дометањем елемента *ć* личним хипокористцима на *a* respective ширењем перинтегрисанога *-ać*.

Радолав Бошковић